

15.09.2018 — 04.11.2018

TALLINNA KUNSTIHOONE
TALLINN ART HALL

KURAATORI EESSÕNA

Sissejuhatus

Näituse “Abstraktsioon kui avatud eksperiment” keskmes on huvi abstraktsionismi rakendamise ja tõlgendamise vastu, mis 1960. aastatest alates püüdis ümber mõtestada modernistliku kunsti, indiviidi ja (massi)ühiskonna vahelisi seoseid. Sellest tulenevalt on käesoleva näituse fookuses avatusele ja kaasamisele rajanevad tööd. Kasutades väga erinevaid meediume, saavad need aluseks üldistustele, mis hõlmavad inimeste ja asjade vahekorda, aga ka laiemaid ühiskondlikke protsesse.

Näituse idee kasvas välja huvist Sirje Runge (s. 1950) 1970. aastate kesksaiku valminud joonistuste ja maalide vastu, milles ta katsetas lihtsate geomeetriliste vormide ja värvide võimalusterohkusega. Tänapäeval, mil kunstiringkondade huvi formaalse esteetika eksperimenteeriva osa vastu on taas päevakorral, muutuvad Runge joonistused, maalid ja kujundusprojektid mitte ainult aktuaalseks, vaid leiavad oma koha ka rahvusvaheliselt aset leidnud ja tänaseni kestvates kunsti-protsessides. Sellel näitusel astuvad nad dialoogi Zofia Kuliku (s. 1947), Dóra Maureri (s. 1936) ja Falke Pisano (s. 1978) loominguga.

“Abstraktsioon kui avatud eksperiment” pole kõikehõlmav kunstiajalooline ülevaade, vaid katse mõtestada rahvusvaheliselt olulist diskursust kohalikus, tollal nõukogude kontekstis. Teise maailmasõja järel külma sõja õhustikus välja kujunenud arusaam abstraktse kunsti autonoomiast ja eneseküllasusest leidis mõistvat vastukaja ka piiratud vabadusega Ida-Euroopas. Hilisem kunstiajalugu on andnud eepilise tõlgenduse abstraktsionismist kui radikaalsest reaalsuse eitusest ja looja isikliku vabaduse väljendamise eeldusest. Sukeldumine vormimängudesse sai üheks võimalikuks eetiliseks hoiakuks kunstis nii siin kui sealpool raudset eesriiet.

Selle näituse kunstnike looming osutab vastupanu abstraktsionismi tõlgendamisele reaalsuse eest pagemisena. Oma veendumustele otsivad nad tuge küberneetikast ja informatsiooniteooriast, fenomenoloogiast inspireeritud suhteuuringutest, taju- ja kommunikatsiooniprobleemide käsitlesest. Neist leiavad nad võimaluse süstida dünaamikat modernistliku esteetika “jäikusesse ja piiratusse”. Otsides viise indiviidi ja kollektiivi vahekorra übermõtestamiseks ilma modernismile omase autoritaarsuseta, jõuavad nii Dóra Maurer, Zofia Kulik kui ka Sirje Runge järelduseni esteetilise kogemuse olulisest rollist ühiskondliku ruumi loomisel, üksiku jõustamisel, aga ka demokraatlike kogukondade kujunemisel.

Falke Pisano tööd lubavad vaadelda vanemate kolleegide pärandit mitte ainult ajaloolise nähtuse, vaid ka kaasaegse kunstipraktikana.

Avatud vorm, loovuse harjutused

Üheks näitust läbivaks märksõnaks on “avatus”. Avatuse 1960. aastatesse tagasiviidav idee oli aluseks nii uuenduslikule kunstile¹, kui ka radikaalsele osale arhitektuurist ja disainist. See tõukus vajadusest vastata modernismi jäigale autoritaarsusele paindlikuma praktikaga, mis võimaldaks arvestada üksikisiku soovidega ning looks võrdväärsema suhte vaataja ja kunsti vahel. Avatuse tunnuseks oli eeldus, et teos sünnib tegemise käigus ja et vaataja kaasamine kunstiprotsessi on ülimalt oluline. Mõlemat annab jälgida Dóra Maureri, samuti Sirje Runge loomingu näitel. Maurer, kes lähtub tööd alustades eelnevalt paika pandud süsteemist, jätkab seda süsteemi nihestades senikaua, kuni viimane joon, värvikiht või kunstniku liigutus on teostunud ja publiku ette toodud. Runge “värviruumides” värvide ja vormide kombineerimisest tekkiv illusionism sunnib näitusekülastajat pidevalt oma tajukogemuse juurde tagasi pöörduma selleks, et suuta teost tervikuna haarata, see enda jaoks lõpetada.

Maureri ja Miklós Erdély juhitud kunstikursuse “Loovuse harjutused” aluseks oli uute, üllatavate või lihtsalt inspireerivate olukordade tekitamine, mis aitasid välja murda kinnistunud raamidest, kaasasid kursuslased õppeprotsessi kujundamisesse ja andsid neile vahendid ümbritsevaga suhtestumiseks.

Avatud vorm on võtmeks ka Zofia Kuliku loomingu mõistmisel. Oma õpetaja, Poola arhitekt Oskar Hanseni filosoofiast lähtudes käsitles Kulik visuaal – esteetilist kunstisfääri kui vastastikuse toime ruumi, mis paneb paika indiviidide omavahelised suhted. Jäädes avatuks sekkumistele ja muudatustele, on selles ruumis kujunevad kunsti- ja tegevusvormid ühtaegu tõukeks ja tulemuseks keerulistele kommunikatsiooniprotsessidele. Neis protsessides osalejad on nii signaalide saatjad kui vastuvõtjad, kes õpivad tundma ja võtma ühiskondlikus ruumis tegutsemisega kaasnevat vastutust.² Avatud vormi loomine ei näinud oma eesmärgina kunstimaailma õonestamist, vaid käsitles seda kui võimalust mõjutada kunsti abil sotsiaalset ja poliitilist reaalsust, muuta see “vabadest, vastutustundlikest indiviididest koosneva mitte-autoritaarse ühiskonna” aluseks.³

Vastasmõju ja konflikt

Oluline koht indiviidi ja kollektiivi vahelises suhtluses oli ruumil, kus see suhtlus teostus.

Ruumi esteetilist kujundamist tuli mõista kui ühiskondlike suhete kujundamist. Elementaarsete, geomeetriliste vormide ja nendele rajatud moodulsüsteemide kasutamine kandis oma ideoloogiat: geomeetriline lihtsus tähendas ökonoomsust, ratsionaalset suhtmist resurssidesse, samal ajal kui moodulite paindlikkus jättis ruumi individuaalsusele. Sümboolselt tähistas geomeetriliste vormide selgus korda ja harmooniat, milles oli välistatud kaos ja juhuslikkus.⁴ On tähenduslik, et Runge esimeseks disainerina tehtud tööks sai laste mänguväljakute projekt. Projekt, mis sündis paralleelselt tema geomeetriliste maalidega, oli rajatud lihtsatele geomeetrilistele elementidele ja primaarvärvidele – kollasele ja punasele. Ometi oli geomeetria rakendamine siin vähem korda taotlev kui vabadust võimaldav. Mitmefunktsioonilistes ja abstraktsetes konstruktsioonides, mis jätsid palju ruumi laste fantaasiale näis teostuvat avangardistlik soov kunsti sekkumisest ellu, uue, loovalt kaasava avaliku ruumi ehitamise püüd.⁵ Osalemist soodustava keskkonna loomine “kõikide tehnika ja kunsti vahenditega”⁶ oli ka Runge diplomitöö – Tallinna kesklinna miljöö kujundamise projekti üheks teemaks.

Ruum kui meedium oli kesksel kohal nii KwieKuliku algatatud “Mängus Moreli mäel” (1971) kui ka eesti arhitektide ja kunstnike kollektiivses *happeningis* Lasnamäe vanal lennuväljal (1974). Mõlemad aktsioonid katsetasid erinevaid ruumiga suhestumise viise, avasid keskkonda kui pidevat läbirääkimiste ja sekkumiste protsessi tulemust, milles konfliktid polnud välistatud.

Kõik Dóra Maureri tööd tegelesid erineval moel liikumise salvestamise ja uurimisega. Rangelt reeglistikku järgivast teostusest hoolimata kuulusid siia loomuliku osana nihked ja lahknevused. Just neile, süsteemi sees tekkivatele hälvetele, kõrvalekalletele ja katkestustele pühendas Maurer erilist tähelepanu. Heaks näiteks võib tuua näitusel esindatud suuremahulise, seitsmekümnest lehest koosneva graafilise sarja “Ümber-paigutused» (1972–1982) ja strukturalistliku filmi “Ajastamine” (1973/1980). Maurer ei laiendanud oma kunstipraktikat otseselt poliitilistele või ühiskondlikele süsteemidele, “kuid seda tungivam oli nende tööde varjatud hoolivus”.⁷

Reaalsuse ja selles paiknevate objektide tajumise ja mõtestamise protsessis toimuvad muutused on Falke Pisano loomingu keskpunktis. Koostöös Benoît Maire’iga kavandatud mobiilne skulptuur “Organon” otsib dialoogi võimalust loomingulises tegevuses. Pole välistatud, nagu tõdeb kunstnik, et dialoogi käigus võivad oma autonoomia kaotada nii teos kui selle vaataja.

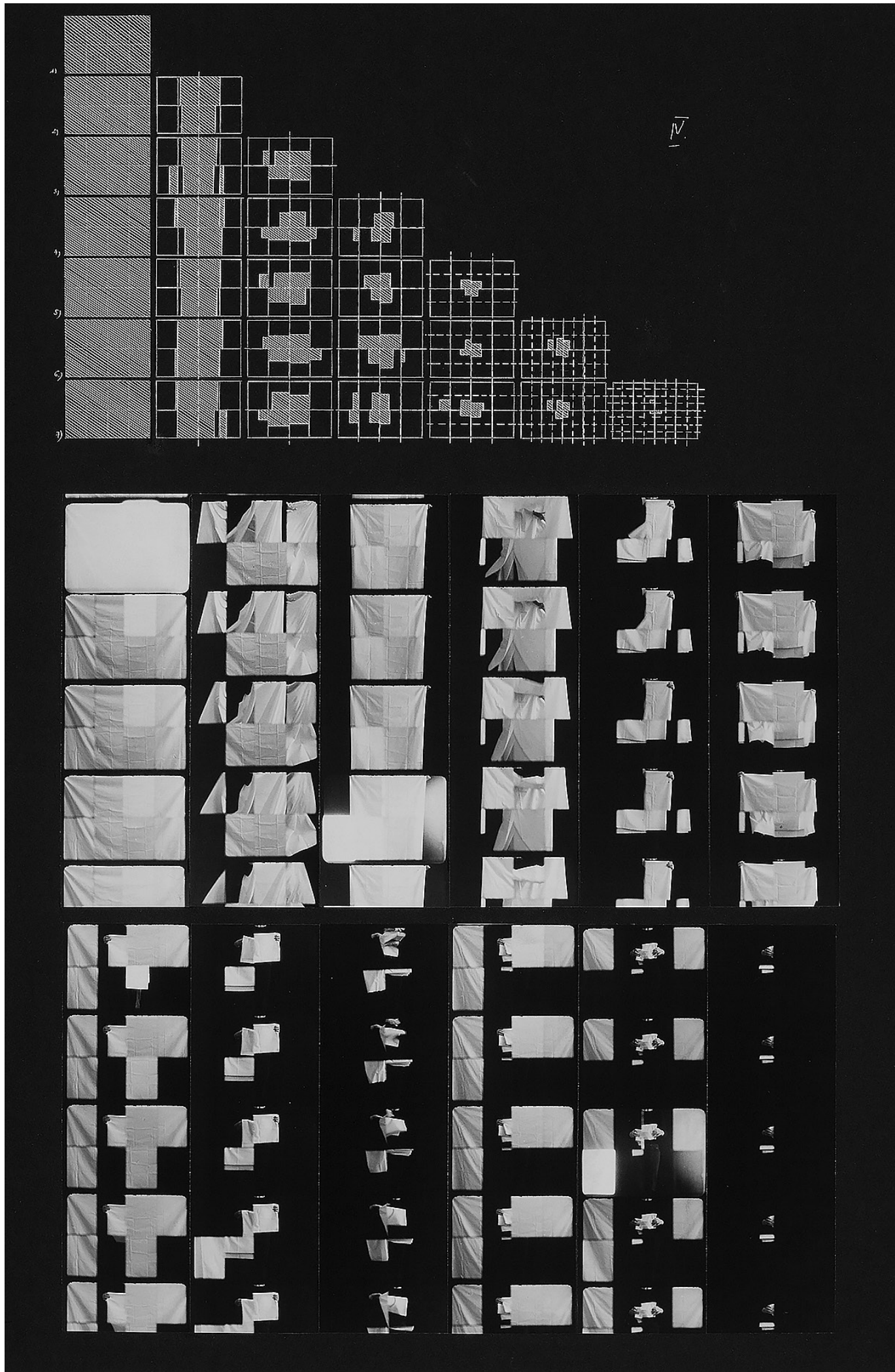
Korduvaks, kuid seni vähem tähelepanu pälvinud teemaks näitusel esindatud kunstnike töödes on inimliku kohalolu vahendamine abstraktsetes, ratsionaalsetes ja objektiivsust taotlevates kunstiteostes. Analüüsides Chillida skulptuuridest tehtud fotosid, jõuab Falke Pisano järeldusele, et abstraktsete objektide eksistents on alati sõltuvuses inimesest ja tema reaalsusest. Ka Dóra Maureri filmikaameraga ülesvõetud *performance*’id, mis dokumenteerivad mõnda lihtsat, isegi monotoonset tegevust, muudavad rutiinse üldistusega teostatud liigutused puudutavalt kehaliseks; tema Buchbergis teostatud ruumimaalingu mõju on ootamatult emotsionaalne, isegi kaunis.

Kokkuvõte

Kõrgmodernistlik, kunsti autonoomiat pühitsev teooria, millel oli eriline tähendus ka Ida-Euroopa autoritaarsetes ühiskondades, mõtestas abstraktset kunsti kui individuaalse loomepurske väljendust. Nelja abstraktsionismiajaloo kaanonist välja jäetud Kesk- ja Ida-Euroopa naiskunstniku – Dóra Maureri, Zofia Kuliku, Falke Pisano ja Sirje Runge leidlik ja intelligentne looming annab indiviidi autonoomia ja vabaduse tõlgendusele mõneti teistsuguse perspektiivi. Nende tööde fookuses ei ole mitte eneseväljendus, vaid väljendus ja selle avaldusvormide mõistmise püüd. Neid innustab mitte meistriteose loomine, vaid uudishimu ja tarm katsetada ning avada võimalusi kunsti ja ühiskonna übermõtestamiseks.

— Mari Laanemets

- ^[1] 1962. aastal ilmunud Umberto Eco essee “Opera Aperta” (avatud kunstiteos), üritab ühena esimestest visandada kaasaegse kunsti avatuse poeetikat. Avatud kunstiteos on mitmetähenduslik ning tekib tõlgendavas dialoogis vastuvõtjaga. – U. Eco, *Das offene Kunstwerk*, 1973, lk 41.
- ^[2] Luckasz Rondula, Michal Wolinski ja Axel John Wieder. “Games, Actions and Interactions. Film and the Tradition of Oskar Hansen’s Open Form” – 1,2,3 ... *Avant-Gardes. Film/Art between Experiment and Archive*. Toim. L. Rondula, F.Zeyfang, Varssavi, Berliin, 2007, lk 97.
- ^[3] Sealsamas, lk 98.
- ^[4] Udo Ivask. *Kunst ja Kodu 3* (41), 1973, lk 20.
- ^[5] Tähelepanu pööramine spetsiaalselt lastele mõeldud ruumi ja esemete disainile oli peale Teist Maailmasõda kogu maailmas suur ning käis käsikäes muutunud kontseptsiooniga lapsepõlvest. Laste loovuse ja vabaduse arendamine pidid kasvatama vastustundlikke, isemõtlevaid indiviide, kes oskaksid vältida globaalseid konflikte ja katastroofe.
- ^[6] Sirje Lapin [Runge]. *Tallinna Kesklinna miljöö kujundamise võimalusi*. Seletuskiri. Tööstuskunsti kateeder. 1975, lk 5.
- ^[7] Judit Király, Mathematische Bezüge in der Kunst von Dóra Maurer. – *Maurer Dóra*. Näitusekataloog. Ludwig Museum – Museum of Contemporary Art, Budapest, 2008, lk 46. Király jaoks väljendub “hoolivus” Maureri pea kinnismõttelises huvis “süsteemist väljalangemiste” vastu.

Dóra Maurer: AJASTAMINE ANAL ÜÜS. 1980. 16 mm filminegatiivilt suurendatud fotod ja joonistus papil. 100 x 70 cm. Foto: Miklos Suljok. Kunstniku loal

Dóra Maurer AJASTAMINE 1973/1980

Mustvalge, helita, 16 mm transfereeritud DVD-le.
Prod. SUMUS, Viin.
10 min

1970. aastatest alates on Maurer paralleelselt kontseptuaalse fotograafiaga teostanud mitmeid eksperimentaalfilme, mille keskmes on liikumine ja selle tekitatud muutuste analüüs. Filmid on üles ehitatud lihtsatele, argistele tegevustele, kordusele ja mitmekordistamisele, nagu raamatu lugemine (filmis “Õpitud spontaansed liigutused”, 1973) või lina kokku voltimine “Ajastamises”. Filmide ajalise ülesehituse, pildiruumi kompositsiooni, aga ka esitatavate tegevuste rütmi määrab tavaliselt matemaatiline reegel või arvuline suhe.

Neljaks osaks liigendatud “Ajastamine” järgib rangelt paika pandud režiid. Mustal taustal volditakse kokku valget lina. Lina proportsioonid vastavad 16mm filmi esitusformaadile, peaaegu mononkroomne värviväli vihjab ekraanile ja/või lõuendile. Lina pikim külg on kunstniku väljasirutatud käteulatuse pikkune. Iga uue käteliigutusega lisandub linalle uus volt. Nii seitse korda. Seejärel kaetakse pool kaadrist kaamera objektiivi ette asetatud maskiga ja sooritatakse toiming uuesti; keritakse film tagasi ja kaetakse teine pool kaadrist. Tegevust korratatakse veel neli korda, kattes neljandiku, ja lõpuks kaheksa korda, kattes kaheksandiku kaadrist. Film on üles võetud lõigeteta.

Erinevate ülesvõtete ajaline ebaühtlus tekitab nihkeid, muutes aja sõna otses mõttes tajutavaks. Minimaalse tegevuse organiseerimine korduse kaudu struktuuriks lükkab käima abstraktsiooniprotsessi. Maureri esteetiline taotlus on suunatud erinevuste ja variatsioonide nähtavaks tegemisele selleks, et arendada vaataja tundlikkust ja panna proovile tema taju.

Sirje Runge: GEOMEETRIA IX. 1976. Õli, lõuend, 100 x 90 cm. Hännelinnas Kunstimuseum

Sirje Runge Sari GEOMEETRIA 1976–1977

1976. aastal alustab Sirje Runge maalisarja “Geomeetria” loomisega, mida ta jätkab kuni 1977. aastani. Kahteteist selle sarja pilti näitab ta 1976. aasta lõpus toimunud isiknäitusel Kunstihoone väikeses saalis. Kokku valmib 17 maali.

Süstemaatilisemalt kui ükski teine Eesti kunstnik on Runge uurinud primaarsete geomeetriliste vormide mänguruumi ja maalikunsti konstruktiivseid võimalusi. Väljendusvahendite ja tööprotsessi analüüs on ka “Geomeetria” teemaks. Üheltpoolt viitavad maalid kunstniku õpingute tööstuskunsti kateedris, kus baasharjutusena kasutati muuhulgas ka Bauhausi pedagoogilistest mudelitest tuletatud arhitektoonikat. See nägi ette kombineerimist etteantud raamistikus, erinevate vormide vaheliste suhete võrdlemist tasapinnal ja seejärel ruumis. Teiseks inspiratsiooniallikaks saab Nõukogude Vene avangard, 1975. aastal külastatud Georgi Kostakise kogu Moskvast. “Geomeetria” sissejuhatuseks võibki pidada 1975. aasta lõpus, vahetult pärast Moskvaskäiku valminud popilikku objekti “Altar”, mille tiivad olid kaetud erksavärvilise geomeetrilise muustriga ning mida eksponeeriti legendaarsel näitusel “Harku ’75. Objektid, kontseptsioonid” Harku Eksperimentaalbioloogia instituudis.*

“Geomeetria”, mille teemaks on “vastasmõju ja konflikt”, on värvil keskne roll. Erinevalt tehnokraatlikust ratsionaalsest abstraktsionismist nagu seda rakendati, on Runge “Geomeetria” mängulised ja ambivalentssed. Nad ei ole “programmeeritud”, vaid meelelise mõtlemise tulemus. Ja selles peitub nende inimlik mõõde. On tähenduslik, et samal, 1976. aasta näitusel eksponeerib Runge geomeetriliste maalidega kõrvuti portree-joonistusi oma lähedastest, sõpradest ja tuttavatest.

* Pikka aega Pärnu KEKi ühiselamu fuajees seisnud objekt on nüüdseks hävinud.

Sirje Runge
KINEETILINE MAASTIK
1975

Õli, lõuend, 100,5 x 90 cm
Tartu Ülikooli Kunstimuuseum

“Kineetiline maastik” visualiseerib ettekujutust uuest keskkonnast, mida läbistavad erinevad infovood ja kus kõik on pidevas omavahel seotud liikumises. Horisondi taha suunduvad torud võivad samahästi olla osa kanalisatsioonisüsteemist kui ka ülemaailmsest informatsioonivõrgustikust.

Sirje Runge JOONISTUSED 1972–1975

1970. aastate esimeses pooles, peamiselt aastatel 1972–1973 valminud graafidijoonistustes on veel Runge varastele töödele iseloomulikke kujundlikkust ja sürreaalsust, kuigi pearõhk on ilmselgelt ruumi analüüsil, erinevate ruumisuhete väljendamisel ja imaginaarsete, järjest abstraktsemaks muutuvate arhitektuuri-situatsioonide loomisel. Olulisel kohal on küsimused looduse ja tehiskeskkonna vastastikusest suhtest, korra ja stiihia vastandumine: arhitektuurse ruumi rängesse ülesehitusse lõikuvad lendlevad paberilehed või linnid, postide otsast või akendest vohab ebamäärane taimestik, maleruudustikuna organiseeritud maapinna kohal hõljuvad kaootiliselt kerad, sümboliseerides mitmekesiseid võimalusi korra sees.

1975. aastal valmivad värvipliatsijoonistused “Ruut”, “Ring” ja “Kolmnurk”, mis tähistavad liikumist maastikelt juba täiesti abstraktsete ruumide juurde, kuulutades ette geomeetriliste maalisarjade sünni. Ühte geomeetrilist kujundit aluseks võttes, korrates ja mitmeti kombineerides loob kunstnik korrastatud pildiruumi. Esiplaanil ei ole aga enam ruum ise, vaid objektidevahelised suhted tema sees.

Foto: Installatsiooni vaade Croy Nielsen, Berliin, 2008

Falke Pisano, Benoît Maire ORGANON (JA PUBLIKU TAJU) 2008

Kuus lauda, erinevad papist, peeglitest, pleksiklaasist, puidust ja savist objektid, neljale plakatile trükitud tekst, esitaja
Möödud varieeruvad
Croy Nielsen, Viin; Cortex Athletico, Pariis; Hollybush Gardens, London; Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam ja autorite loal

“Organon (ja publiku taju)”* on Falke Pisano ja Prantsuse kunstnik Benoît Maire'i koostöös valminud muutuvate dimensioonidega installatsioon, mis otsib dialoogi võimalust loomingulistes protsessides, uurides samal ajal objektide konstruktsiooni ja vaataja vastuvõtumehhanisme.

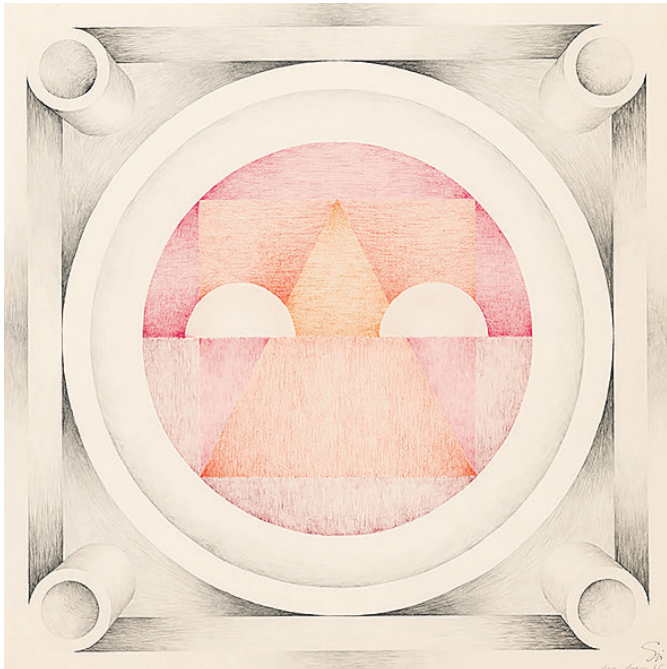
Olles mobiilne, erilise ja ebakorrapärase kujuga laudadest koosnev skulptuur, mida liigutatakse rataste abil, evib ta muutlikule vormile lisaks ka võimet hägustada skulptuuri, *performance*'i ja teksti piire neid omavahel seostades. Laudadel olevate esemete ja materjalide – savi- ja puidutükkide, pleksiklaasist plaatide ja peeglite, vildi, katkiste vaaside ja kerade – liigutamisel, kunstnike vaheldumisi tehtud “käikude” tulemusel muutub töö näituse jooksul. Kirjeldatud manöövratega paralleelselt koostatud tekst on eelkõige juhised esitajale, aga ka sündmuste kirjeldus, mis tutvustab aset leidva loova mängu võimalusi.

“Organon” peegeldab 2000. aastatel taastärganud huvi formalistliku modernismi vastu. Väljendades ühelt poolt kirge, uudishimu, vaimustust vormimängudest ja huvi kommunikatsiooni- ning tähendussüsteemide vastu, püüab ta teisalt esitada kriitilist küsimust: kuidas oleks võimalik vormidega midagi ära teha?

* Organon (Kreeka keeles ὄργανον) tähendab “tööriista”, organit. Sellist pealkirja kandis Aristotelese loogikaalaste tööde kogumik. Aristotelese jaoks oli loogika tööriist kõigi teaduste jaoks, programm ja ideaal, abivahend tõe tunnetamiseks.

Sirje Runge. NIMETA, 1973, Grafit, värviline pliats, 50 x 50 cm. Erakogu

Sirje Runge. RING, 1975, Grafit, värviline pliats, 50 x 50 cm. Autor

KwieKulik
(Zofia Kulik, Przemysław Kwiek)
MÄNG MORELI MÄEL (GRUPIAKTSIOON)
1971 / 2006

Digiteeritud ja kommenteeritud slaidiprogramm, värviline
15:23 min

“Mäng Moreli mäel” dokumenteerib aktsiooni, mis leidis aset 1971. aasta detsembris Elbląg’i skulptuuriseminari raames. Sellest võtsid osa Varssavi Kujutava Kunsti Akadeemia skulptuuriosakonna tudengid ja äsjased vilistlased KwieKuliku kutsel. Aktsioonis lähtusid tugengid oma õpetaja, Poola arhitekt Oskar Hanseni (1922–2005) “avatud vormi” kontseptsioonist, uurides keskkonda kui intersubjektiivset ruumi, mis sünnib kollektiivselt erinevate indiviidide omavahelises läbirääkimistes. Visuaalsusele erilist tähelepanu osutavas aktsioonis osales ka Oskar Hansen ise.

Modernistliku arhitektuuri kriisist väljapääsu otsides püüdis Hansen “avatud vormi” kaudu ümber sõnastada suhteid üksiku ja kollektiivi vahel, pannes suurt rõhku esteetilisele sfäärile – kunstile ja arhitektuurile. Ta nõudis osalust soosivate vormide loomist, mis saavad valmis alles siis, kui nad on kaaperdatud vaatajate/kasutajate poolt. “Avatud vorm” on keerulise kommunikatsiooniprotsessi tulemus selles protsessis osalejate vahel, kes on üheaegselt nii saatjad kui vastuvõtjad.

“Mäng Morel’i mäel” esindab ühte sellistest avatud protsessidest, mida autorid ise nimetasid “visuaalseks mänguks”. Mängust osavõtjad olid jagatud kahte meeskonda: Mustad (esindades ratsionaalset lähenemist) ja Valged (emotsionaalselt meelestatud). Neile kahele lisandus hiljem spontaanselt Punane meeskond (realistid), tekitades ootamatu katkestuse. Eraldi grupi ülesandeks jäi tegevuste dokumenteerimine.

Mängu kulgu struktureerisid järjestikused “käigud” – ühe grupi tegevus muutis mängu keskkonda viisil, mis avas teisele grupile võimalused omapoolseks sekkumiseks. Nii tekkis kommunikatsiooniahel, kus sõnu asendasid visuaalsed žestid ja valged või punased kangatükid, pooleteist meetri pikkused kepid, riided, aga ka osalejate enda kehad. Kolme tunni jooksul viidi läbi neliteist käiku. Hiljem panid Kulik ja Kwiek toimunust kokku slaidiprogrammi koos kommentaaridega, milles nad kirjeldasid ja analüüsisid erinevaid käike.

Dóra Maurer, Miklós Erdély
LOOVUS – VISUAALSUS
1975–1977 (1987)

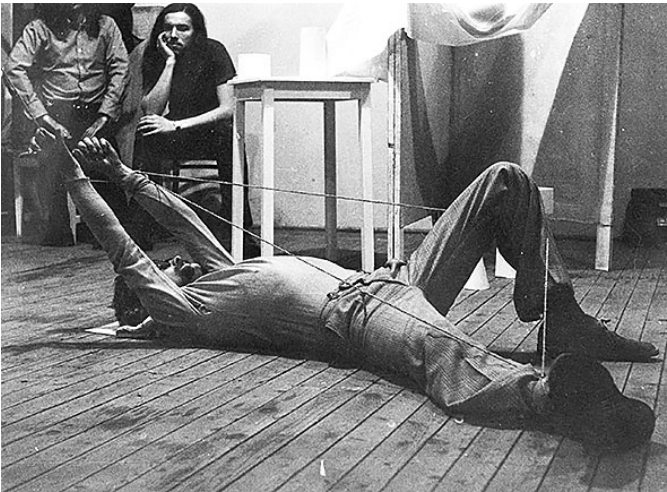
Mustvalge, 16 mm transfereeritud DVD-le
Béla Balázs Studio
25 min

1975. aastal kutsuti Dóra Maurer joonistamist õpetama Ungari Riikliku Raudteevagunite Tehase kultuurikeskusesse, mis pakkus ettevalmistuskursusi Kujutavate Kunstide Akadeemiasse astujatele. Koos Miklós Erdélyga, kes juhatas samas skulptuuriklassi, muutsid nad radikaalselt senist õpetussüsteemi, arendades välja eksperimentaalse, erinevaid distsipliine ühendava õppeprogrammi. See koosnes küll teatavast hulgast harjutustest ja ülesannetest, kuid arvestas ka osalejate soovide ja ettepanekutega. Demokraatia ja avatuse kõrval oli oluline kollektiivse õppimise protsess.

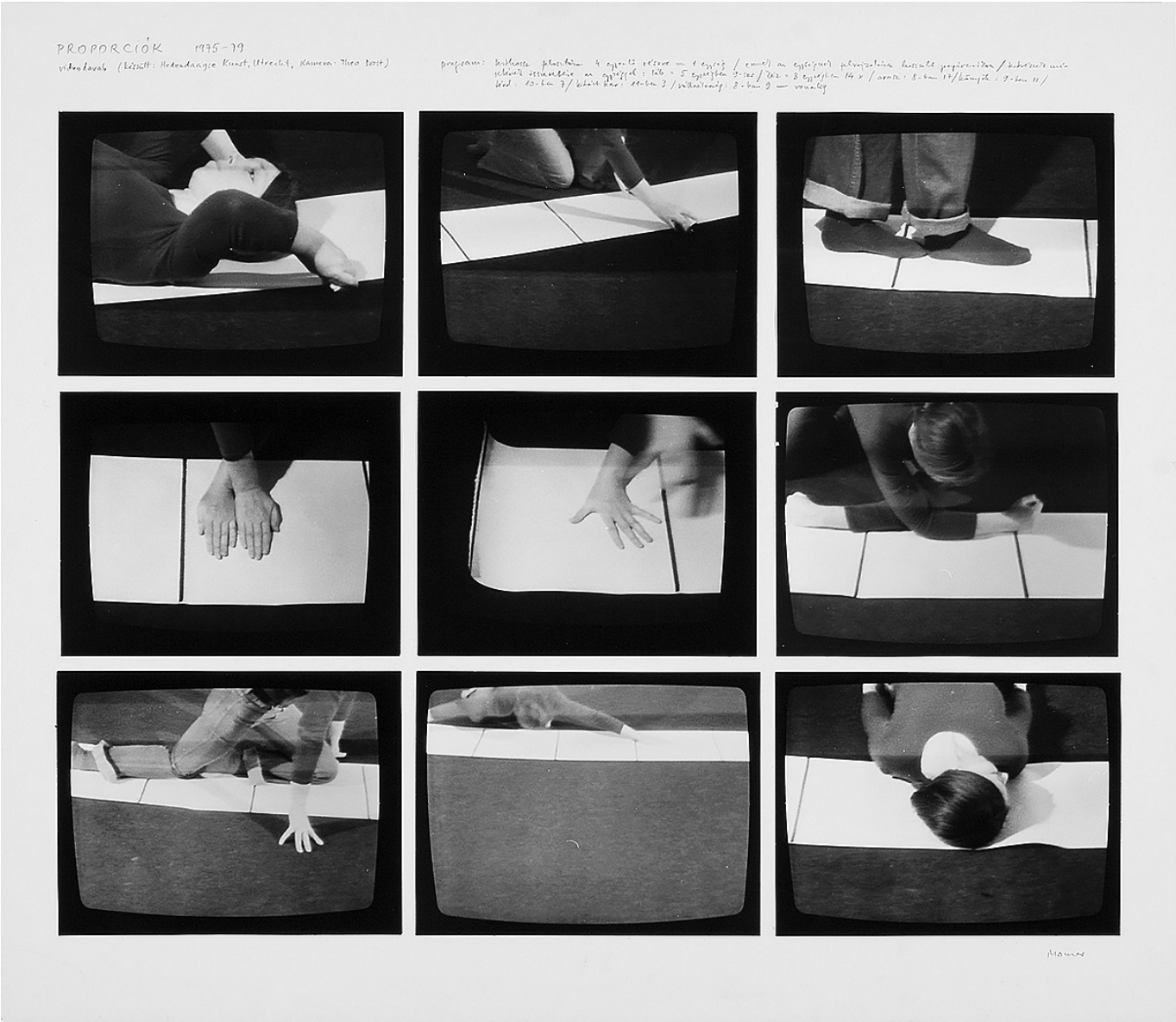
Kursus, mille algne nimi oli “Liikumise kavandamine ja tegevuste läbiviimine”, muudeti hiljem lihtsalt “Loovuse harjutusteks”. Õppeprogramm kombineeris traditsioonilisi “kunstnik ja modell” õpetamissituatioone kaasaegsete meetoditega, mis kaasasid liikumist, reageerimist kaasosalejate tegevusele ja üldise loova valmisoleku arendamist. Videotehnika veidi hilisem lisandumine võimaldas materjali ja protsesse salvestada.

“Harjutuste” eesmärk oli uute ja ootamatute, osalejaid loovalt mõtlema suunavate momentide lisamine õppeprotsessi, kinnistunud taju- ja kujutamise mustrite hülgameine. Õppimine ei tähendanud mitte passiivset teadmiste ja tehnikate omandamist, vaid indiviidide ja nende omavaheliste suhete jõustamist ja kujundamist, kriitikameele ja vastutustunde arendamist. Sellised kujutlusvõimet avardavad, avatud ja kaasavad õppimisvormid, mis mõistsid loovust kui aktiivset suhtestumist end ümbritsevaga, pidid toetama angažeeritud poliitiliste subjektide ja demokraatliku kogukonna tekkimist.

Aastal 1987 Béla Balázi filmistuudios produtseeritud film “Loovus – Visuaalsus” pandi kokku kümnekond aastat varem üles võetud foto- ja filmisalvestuste põhjal.

Ruumilise situatsiooni teadvustamine tähistatud ja teineteisega seostatud punktide abil.

Dóra Maurer
PROPORTSIOONID
1979

Mustvalge, helita, 16 mm transfereeritud DVD-le
10 min

“Proportsioonides” esitab Dóra Maurer kaamera ees lihtsa, kordusele rajatud aktsiooni: esmalt rullib ta põrandale lahti valge paberi, heidab end sellele pikali ning tõmbab joonlaua abil oma pea kohale musta joone. Seejärel voldib ta paberi pooleks ja siis veelkord pooleks. Markeerides murdejooned musta pliiatsiga, loob ta oma kehast lähtuva abstraktse mõõtsüsteemi. Järgnevalt viib ta sama mõõtsüsteemi abil oma keha suhtesse selle osadega – jalalaba pikkuse, sõrmede siruulatuse, labakäe laius, küünarluu pikkuse, õlgade laiusuga ... Kunstniku keha saab lahknevuste ja erinevuste vahendajaks; meie silme ees lahti rulluvad mõõtmised määravad ära filmi rütmi. See, mis näib lihtsa mõõtmisharjutusena, võimaldab jälgida mitte ainult erinevate kehaosade mõõtude suhteid, vaid ka kontseptuaalse süsteemi enda kehalisust.

Portree joonistamine video ja telekraani vahendusel.

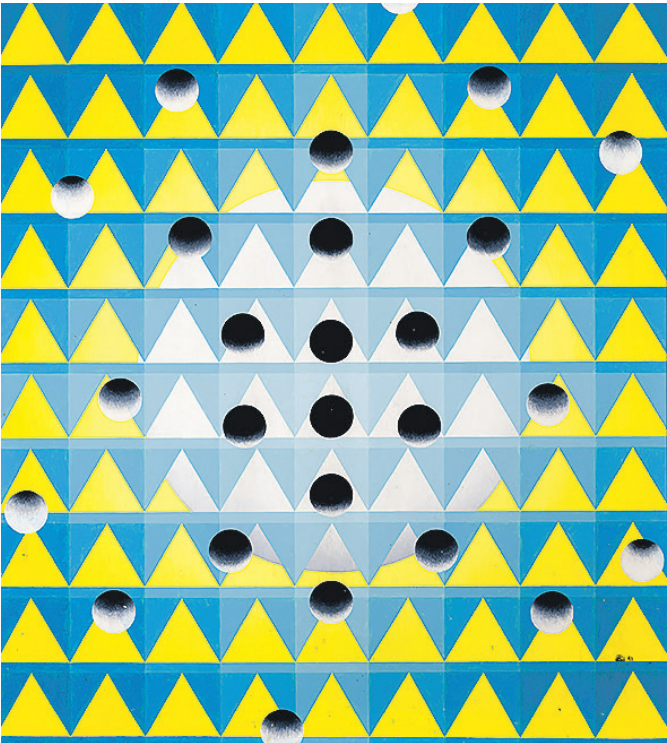
Dóra Maurer. PROPORTSIOONID, 1979. Hõbebromiid, fotopaber, 100 x 100 cm. Foto: Miklós Sulyók. Autori loal

Sirje Runge
Maalisari RUUM
1977–1978

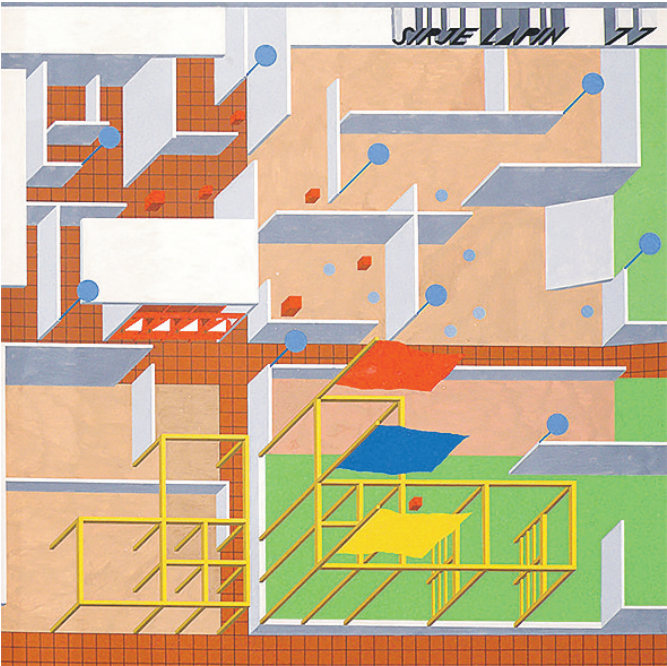
Vormi põhielementidele taandatavad geomeetrilised maalid kuulusid Teise maailmasõja järgse abstraktsionismi traditsiooni, millega kaasnes ajastule omane huvi küberneetika ja infotehnoloogia ning mitteverbaalsete kommunikatsioonivormide vastu.

Oma mahult väiksemas sarjas “Ruum” uurib Runge algstruktuuride ja paljunevate vormide kaudu ruumi loomise ja kujundamise võimalusi. Liikudes eemale “Geomeetria” värvikesksusest, keskendub ta siin ajakogemuse ja vaataja-objekti dünaamilise suhte analüüsile. Sarja “Ruum” maalid on konstrueeritud silmatorkava läbimõeldusega. Erinevate maalilis-formaalsete elementide vastandamine tekitab pildipinnal liikumist ja illusoorseid ruume. Näiliselt range ülesehituse taga on hoopis mängulisem lähenemine: teadlik ambivalentsus ja visuaalse informatsiooni vastuolulisus on kaasahaarav, ootamatud perspektiivid ja nihked animeerivad vaataja tajumismeeled, julgustavad uutmoodi nägema. Erinevalt harmooniast ja argise kaose vaoshoidmisest, mida disain vormi ja värvi kavakindla rakendamise abil taotles, tekitavad Runge maalid ebakindlust ja elevust. Kuigi neid saab pidada kaasaegse tehnokraatliku ühiskonna paindliku organisatsiooni peegelduseks, erinevad nad selgelt disaini ratsionaliseeritud ja formaliseeritud lahendustest ning näivad seda korda pigem häirivat. Nende ülesehitus on meelelise kogemuse, mitte eelnevalt paikapandud kontseptsiooni tulemus. Korrastatus, millega Runge töid iseloomustatakse, on seega ajutine. Ka kunstnik ise on nimetanud oma “Ruumi” sarja tabavalt uurimuseks teemal “maailma mitmekesisus ja ühtsus”. Geomeetrilise kunsti ajaloolist eneseteadvust silmas pidades, viitavad Sirje Runge kõnealused tööd üksiku ja kollektiivi keeruliste vahekordadele, pidevale läbirääkimisprotsessile nende vahel.

1976–1977 projekteeris Runge Toomas Reinu Pärnu KEKi lasteaia juurde mänguväljakud, mille geomeetrilistel lahendustel on selged paralleelid kunstniku samal ajal valminud maalidega. Reaalsesse ruumi viidud maaliideede üheks paeluvaks näiteks on mänguväljakule loodud betoonseintest labürint, mis ühteaegu nii läbilaskev kui avatud. Selline ruum võimaldas eraldumist, jäi aga samas ühendatuks.

Sirje Runge. RUUM I, 1977. Ölj, lõuend, 100 x 90 cm. Erakogu

Sirje Runge. Pärnu KEKi lasteaia mänguväljakud, 1977. Plaansett. Gnašš, papp, 100 x 100 cm. Erakogu

HAPPENING LASNAMÄE
VANAL LENNUVÄLJAL
1974

Osalejad: Tiit Kaljundi, Liivi Künnapu, Vilen Künnapu, Leonhard Lapin, Avo-Himm Looveer, Kristin-Mari Looveer, Jüri Okas, Margarita Okas, Jaan Ollik, Sirje Runge.

Fotod: Jüri Okas

Ühised jalutuskäigud linnas, enamasti selle erinevatele tühermaadele, varastesse tööstusrajoonidesse, hüljatud või unustatud paikadesse kuulusid 1970. aastatel Tallinnas tegutsenud noorte kunstnike ja arhitektide sõpruskonna tavaliste tegemiste hulka. Neid tõukas tagant huvi ümbritseva keskkonna, eriti selle mittefunktsionaalse, modernistliku linna poolt ära põlatud osa vastu, mis pakkus teistmoodi ruumi kogemust ja oli samas avatud erinevatele tegevustele.

Happening Lasnamäe äsja maha jäetud sõjaväelennuväljal on üks vähestest sellelaadsetest ettevõtmistest, mis on fotodel dokumenteeritud. *Happeningi* algidee kuulus Jüri Okasele, kes oli lennuvälja enda jaoks avastanud juba varem, ja Jaan Ollikule. Osalt ette plaaneeritud ja teisalt jalutamise käigus spontaanselt tekkinud aktsioonid sündisid reaktsioonina ümbritsevale keskkonnale. Keskkel kohal neis aktsioonides oli ruum; ruumitaju tunnetuslik ja tunnetust vahendav aspekt, improviseeritud tegevuste suhe keskkonda, iseenda ja teiste tegevustesse. Kord mässiti eestleitud raudkonstruktsiooni ümber valge tualettpaberi ribasid, mis tekitasid suletud ruumi, omamoodi elementaarseima arhitektuuriobjekti. Teinekord loobiti õhku lauajuppe, millest moodustus korratu, sipelgapesa meenutav objekt...

Happening’id, sealhulgas ka *happening* Lasnamäe vanal lennuväljal, sidusid koha-spetsiifilise situatsiooni, kollektiivse tegevuse, arhitektuuri, *performance*’i ja fotograafia, et teadvustada ning kaardistada ruumis olemise, selle loomise viise. Lõpuks olid need ebatavaliste ja efemeersete, pigem kunsti kui arhitektuuri vahenditega keskkonna organiseerimise eksperimendid, katsed kritiseerida arhitektuuri kui institutsiooni ning seda ümber mõtestada.

Zofia Kulik SKULPTUURI ASEME 1968–1971

Digitaliseeritud kolme kanali slaidi-installatsioon, mustvalge ja värviline
27:10 min

Ligi 500 mustvalget ja värvilist slaidi sisaldav, kolmele ekraanile üheaegselt projitseeritud installatsioon on Zofia Kuliku vähem tuntud, kuid üks tema varase loomingu kesksemaid teoseid. See hõlmab pea kõiki talle hiljem olulisi teemasid. Varssavi Kujutava Kunsti Akadeemia skulptuuriosakonna lõputööna valminud slaidiprogramm koosneb õpingute ajal, aastatel 1968–1971 üles võetud fotodest ja slaididest, mis on organiseeritud viieks temaatiliseks peatükiks kolmeosalises väga täpset koreograafiat jälgivas narratiivis. Fotod on tehtud kooli ateljeedes või lähiümbruses, dokumenteerides Kuliku enda ja tema kaasüliõpilaste töid ning tegevusi, erinevatel väljasõitudel leitud esemeid ja situatioone, aga ka arhitektuuriobjekte, nagu Varssavi grandioosne stalinistlik teaduse- ja kultuuripalee või argine Uus-Bródno rajoon. Mitmeid fotosid on kunstnik hiljem töödelnud, neid värvide, tindi või pliiatsiga üle maalinud, lõiganud, kortsutanud, kollažeerinud või teiste materjalidega (plastiliin, kips) täiendanud. Reaalsusest leitud koosluste kõrval oli suur osa spetsiaalselt kaamera jaoks kokku pandud ruumilistel kompositsioonidel, mängulistel lavastustel erinevate materjalidega, mis moodustasid mitmesuguseid vorme ja pealispindu.

“Skulptuuri asemel” uurib visuaalsete vormide arengu loogikat. Fotograafilist pilku appi võttes demonstreerib Kulik vormi loomisprotsessi võimalikult mitmetest erinevatest perspektiividest. Tõlgendades neid avatud vormi vaimus, võiksid need protsessid saada ühiskondliku ruumi ümberkorraldamise aluseks.

2015. aastal taaslavastas Kulik algse slaidiprogrammi filmiprojektsioonina.

Zofia Kulik LEGNICA 1971/2018

1971. aastal oli äsja kunstiakadeemia lõpetanud Zofia Kulik kutsutud osa võtma vabaõhu seminarist, mida organiseeris Wroclawi Riiklik Kunstikõrgkool koostöös metallurgiatehasega Legmet ning mille eesmärgiks oli luua skulptuure Legnica linna avalikku ruumi.

Selle asemel, et teostada järjekordne suletud vorm – uus terrasskulptuur –, otsustas Kulik luua Legnica kesklinna parki raudvarrastest avatud kuubi, tehase territooriumilt kogutud vanarauast efemeerse monumendi, millele ta andis nime “Kodu”. Selline abstraktne kuup, mis ainult markeeris maja vormi, oli kommentaariks (mass)elamuehitusele, aga ka skulptuuriseminari enda ideele. Teras kasutamine “kasutu” kunstiobjekti loomiseks tundus kunstnikule raiskamisena, sest materjal oli muutunud defitsiitseks.

Samal ajal oli Kulik taotlenud ja saanud loa tehase alal ja prügimäel pildistamiseks. Ekskursioonid ebaharilike materjalide otsingul olid juba saanud tema kunstipraktika osaks, leidude kollektsioneerimise asemel dokumenteeris ta neid fotokaameraga. Need fotod kujutavad mitmesuguseid tööstusjääke, näiteks musta pigi reservuaare, mis kivistudes võtsid eri vorme. Kuliku töö keskpunktiks sai leitud visuaalse materjali, reaalsuse formaalsete struktuuride analüüs ning katse seda materjali – näiteks värviliste ribadega esile tuues või kangatükkidega täiendades – organiseerida.

Välja arvatud üks postkaart, valmivad kunstniku seriaalsed fototööd 1971. aastal pildistatud materjalist alles 2000. aastatel. Kolmeosaline sari “Töötav korsten” (2018) on valminud spetsiaalselt käesoleva näituse tarbeks.

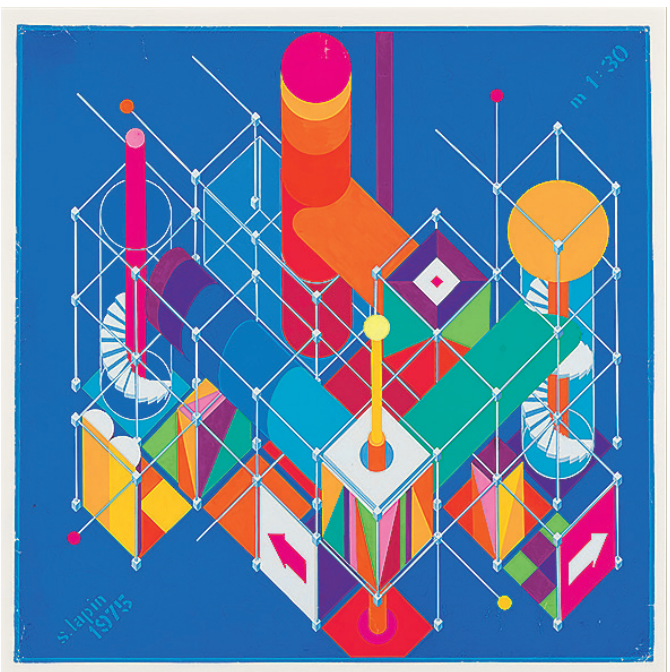
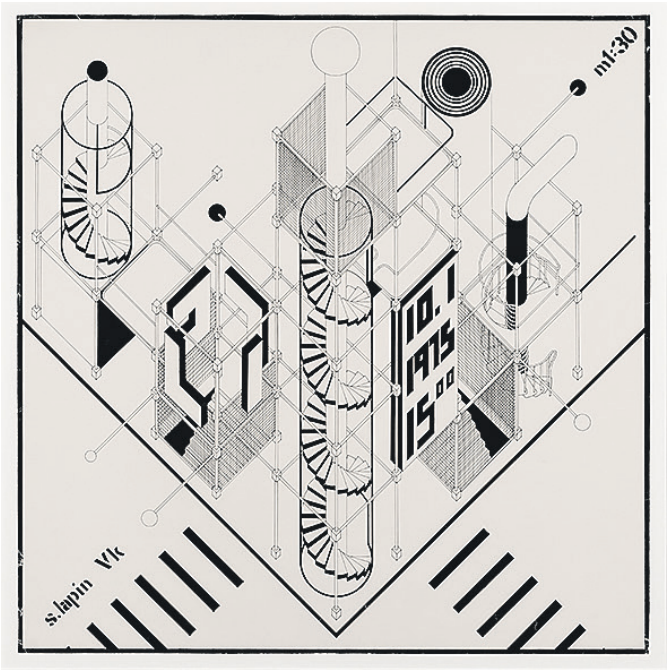
Sirje Runge TALLINNA KESKLINNA MILJÖÖ KUJUNDAMISE VÕIMALUSI 1975

Diplomitöö. Eesti Riiklik Kunstiinstituut, tööstuskunsti kateeder
7 planšetti. Guašš, papp. 100 × 100 cm
Eesti Arhitektuurimuuseum

1975. aastal riikliku kunstiinstituudi tööstuskunsti kateedris kaitsmisele esitatud töö käsitleb Tallinna linlikku keskkonda ning selle ümberorganiseerimise võimalusi vastavalt kaasaegse linna mitmeplaanilistele funktsioonidele. Töö koosneb kaheksast nn ettepanekust, mis olid loodud pidades silmas konkreetseid kohti Tallinna kesklinnas, nagu Vabaduse (toona Võidu) väljak, aga ka mahajäetud tööstuspiirkondi selle ümbruses.

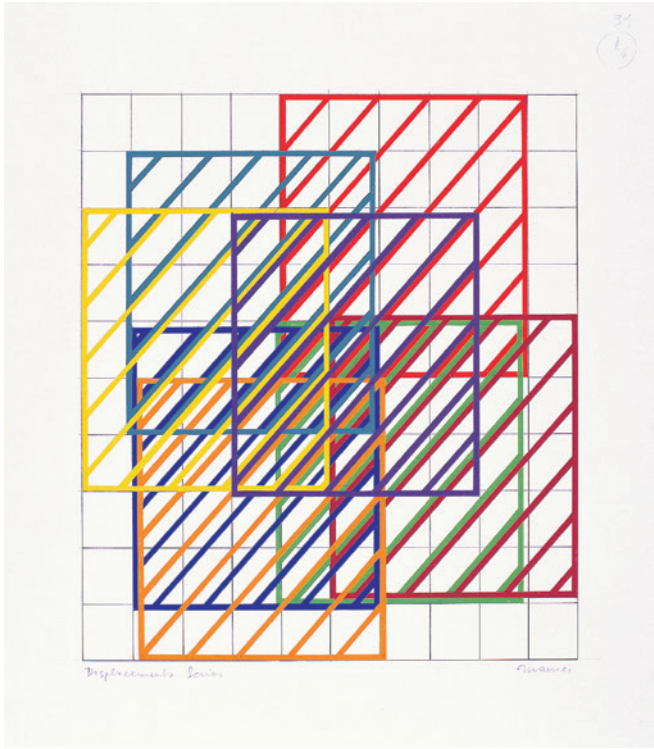
Ettepanekud ulatusid lihtsamatest, kergesti teostatavatest kujundustest, nagu hoonete ülevärvimine, keskkonna-kujunduslike fantaasiateni, mis väljendasid üldisemaid, abstraktsemaid ideid. Viimased ei sõltunud ei tehnilisest teostatavusest ega praktilistest ettekirjutustest. Näiteks korstnaid meenutavad silindrid ühel planšetil, pidid tehase tossu asemel perioodiliselt ja kindla rütmiga levitama värvilist, kahjutut ja hästi lõhnavat suitsu. Ettepanekute hulka kuulus ka kaks keerukamat, kino- ja televiisoriekraanide, muusikaautomaatide, infotabloode ja kioskitega varustatud kuni kuuekorruselist konstruktsiooni. Need vene konstruktivistide eksperimente Archigrami tulevikulinna fantaasiatega¹ ühendavad süsteemid olid mõeldud hõivama linna tühjana seisvaid ja kasutuseta alasid, muutes need omalaadseteks kommunikatsioonikeskusteks. Asendades muuhulgas kaasaja jaoks funktsiooni kaotanud klassikalisi monumente, võimaldasid uute konstruktsioonide monteeritavad elemendid ehitusstruktuuride muutmist. Runge diplomitöö ei pakkunud välja mitte ainult uut linnakujunduslikku esteetikat, vaid sekkus ka ühiskondlikku ruumi. Autor ei tõlgendanud linna staatilise ja lõpetatuna, vaid pidevalt muutuva ja muudetava struktuurina. Liikumine mööda treppe ja erinevaid tegevusi võimaldavaid tasapindu tekitas avatud ruume, mis omakorda kaasasid ja pakkusid mitmeid võimalusi keskkonnaga suhestumiseks.

Diplomitöö juurde kuulus 80 slaidist koosnev programm. Kuigi slaidid olid tollal tööstuskunsti kateedris kasutusel (näiteks demonstreerimaks makette laua taga istuval komisjonile), oli Runge lähenemine unikaalne. Slaidiprogramm kui diplomitöö osa polnud mitte üksnes dokumenteerimise ja informatsiooni edastamise abivahendiks, vaid omaette ja sõltumatu töövorm. Slaidid, mis kujutasid kohati geomeetrilisteks mustriteks muutuvaid väljavõtteid planšettidest, esindasid märksa vähem abstraktse maalikunsti esteetikat kui kaasaegset killustunud ja mosaiikset maailmataju. Need olid justkui loodud uue vaataja tarvis, kes on harjunud “pulseerivate teleekraanidega” ning tajub ümbritsevat kui “kihutava auto aknast.”² Slaidiprojektsioon lisab Runge diplomitööle ajalise mõõtme.

1 Archigram on 1960. ja 1970. aastatel Inglismaal tegutsenud arhitektide grupp, kelle utopiilise, popkultuuri elementidega rikastatud arhitektuuri keskseks teemaks oli mobiilsus. Vastandudes arusaamale arhitektuurist kui millestki püsivast või ruumis paigal olevast, projekteerisid nad elanike soovidele ja ihadele kohaldatavaid elamiskapsleid ja rändavaid linnu, mis ohulaevadena lendasid paigast paika ja viisid metropolide meelelahutust ning haridust väikestesse asulatesse. Archigrami mõju ei lähtunud mitte tema liikmete poolt realselt ehitatud hoonetest, vaid nende futuristlikest arhitektuurijoonistustest.

2 Nii kirjeldab uut kaasaegse inimese maailmataju Leonhard Lapin, millega peab arvestama ka kaasaegne arhitektuur ja kunst. Lapini tsitaat kõlab järgmiselt: “Ununeb kujutelm romantilisest lapsepõlvest taluõue ja kohiseva kasega, seitsmekümnendatel aastatel sündinud laps kasvab üles kihutavas autos ning pulseerivate teleekraanide foonil.” Leonhard Lapin, “Masinaajastu ja kunst” – *Kultuur ja Elu* nr. 9, 1973, lk 56.

Dóra Maurer ÜMBERPAIGUTUSED 1972–1982

Tušš, guašš, harilik pliats, 1–70 ja 7 faasipilti, igaüks 36 × 41 cm
Uus Muuseum. Nürnbergi Riiklik Kunsti ja Disaini Muuseum

Alates 1960. aastate lõpust uurib Dóra Maurer oma protsessuaalsusele rajatud graafikaeksperimentides, kontseptuaalsetes pildi- ja fotosarjades ning strukturalistlikes filmides tagajärgi, mida liikumine, kahe või enama teineteisega seotud koosluse nihutamine esile kutsub. Näitusel eksponeeritud suuremahulise, 70 lehest ning 7 faasijoonistusest koosneva seeria “Ümberpaigutused” esimesed lehed pärinevad aastast 1972, viimased 1982. aastast. Olles ilmekaks näiteks Maureri loomingut läbivaist põhimõtetest, saab konseptualismist ja konkreetsest kunstist mõjutatud seeria aluseks täpselt paika pandud reeglistik, mille keskmes on muutus ehk liikumine. Selle erinevad tõlgendusvõimalused jätavad ruumi suurele hulgale variatsioonidele. Seitse eeljoonistust, nn “faasipilti” avavad vaatajale seeria aluseks olevate reeglite süsteemi.

Süsteem lähtub 10 × 10 ühikust koosnevast rastrist, millele on asetatud diagonaalsete triipudega värvikihid. Iga värvikiht on omakorda jaotatud neljaks ühesuurseks ja reeglite järgi ümber paigutatavaks väljaks. Kõik väljad teevad üksteise järel sammu vasakult paremale, “liiguvad” horisontaalselt ja vertikaalselt või diagonaali pidi. Saadud nihete tagajärjel tekivad ettearvamatud värvi- ja vormikombinatsioonid, kattumised ja sõlmpunktid, luues siin-seal ootamatuid ruumiefekte. Võre struktuurist on saanud modernismi embleem. Selle funktsiooniks, nagu kirjutab Ameerika kunstiteadlane Rosalind E. Krauss, on kuulutada modernistliku kunsti modernsust, ühtaegu paindumatut ja muutusele vastupanevat olemust, Kraussi sõnul vähem originaalset kui ükski teine kunstiline võte. Maurerit huvitavad eelkõige kõrvalekalded, üllatavad ruumisituatsioonid ja tekkivad konstellatsioonid, mis lõhuvad suletud esteetilist süsteemi. Vaatamata paika pandud struktuuri terviklikkusele, millega kunstnik muuhulgas soovib vältida subjektiivsuse sekkumist, köidavad teda ümberpaigutuse tulemusel avanevad võimalused. Nagu paljudes Maureri töödes, on rangele loogikale ja matemaatilisele meetodile rajatud ratsionaalse süsteemi mõju seletamatult kütkestav.

Dóra Maurer RUUMIMAAL, BUCHBERGI PROJEKT 1982–83

Värvifilm, 16 mm transfereeritud DVD-le
31 min

Film dokumenteerib 1982. aastal kollektsionääride Gertraud ja Dieter Bogneri kutsel Austrias Buchbergi lossis korraldatud ruumimaalingu loomist. Maalingu lähtepunktiks olid Maureri uurimused värvimõjust ja –tajust, mida ta rakendas romaani stiilis ehitatud lossi 14 m2 suuruses võlvitud ruumis, luues seal omalaadse totaalse keskkonna.

Üksteise suhtes nihutatud värviväljade süsteemi võttis kunstnik kasutusele 1970. aastate alguses (siia kuulub nt “Ümberpaigutuste” sari). Range reeglistiku järgi konstrueeritud tasapindsele geomeetrilisele struktuurile asetab Maurer ruumiplaani põrand, seinte ja laega. Kahe erineva süsteemi kokkuviiemisega tekitatud vastandus kutsus esile erilise, kohati nihestatud, kohati katkestatud tajuelamuse.

Töö ruumimaalinguga kestis kuu aega, Maurer on seda kirjeldanud maailmast ajutise eraldatuse perioodina. Ta pildistas või salvestas 8mm filmikaameraga töö erinevaid järke. “Ruumimaal” ongi kollaaž materjalist, kus kaadrid maalingu kavandamisest selle valmimiseni vahelduvad vaadetega ümbritsevale maastikule: pilvisele taevale, voolavale veele, rohukõrte rägastikule. Maailma mitmekülsust ja stihiat esindav loodus vastandub vaatlust ja korrastatust sümboliseerivale rastrile, mille kunstnik korrapäraselt värvitriipudega täidab ja ruumi üle kannab.

Juba väga varasest ajast on geomeetria olnud vahendiks kosmiliste suhete kujutamisel, nähtamatu korra väljatoomisel nähtavas kaoses. Renessansis leiutatud tsentraalperspektiiv rakendas geomeetriat, et selle abil “paljusust” ühtseks mustriks organiseerida, kuulutades nii uut tegelikkusetaju maailma keskpunkti asetuva inimesega. Maurerile annab rastrivõrgustik lähtepunkti kunstiliseks eksperimendiks, katsetusteks tajupiiride ja tunnetusvõimega. Tema joontekogumil ei ole ühtset keskpunkti; üksteisega ristuvad jooned ja erineva mõjujõuga värvid tekitavad vaatajas ootamatu ruumiillusiooniga kaasnevat segadust ja ebakindlust.

Film lõpeb sümboolse, ajutiselt lavastatud ruumi valgeks värvimisega, see tähendab protsessi tagasikeeramistega.

Falke Pisano CHILLIDA (VORMID JA TUNDED) 2006

Kahe kanali video, mustvalge, heliga
14 min
Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam; Hollybush Gardens, London ja kunstniku loal

Falke Pisano kunstilise praktika keskpunktis on huvi esteetilise kogemuse ümberkujundava potentsiaali vastu, kunstiteose ja vaataja ning vaatamise enda vastastikused suhted. Teda köidab abstraktsioon kui protsess, levimise ja vahetuse käigus tekkivad nihked ning muutused vormi tajumises. Kõige selle kaardistamine ja korrastamine on korduvaks teemaks kunstniku loeng-*performance*’ites, tekstides, diagrammaatilistes joonistustes, skulptuurides ja videotes. Sageli saab nende lähtepunktiks mõni modernistlik, enamasti abstraktne skulptuur (näiteks Barnett Newmani “Murtud obelisk” (1963) või Constantin Brâncuși “Vastsündinu” (1920), mida Pisano analüüsib mitmest erinevast vaatepunktist. Tuues välja subjekti ja objekti vastastikuse sõltuvuse, osutab Pisano konteksti rollile, mis mõjutab tajuprotsesse ning muudab suhteliseks modernistliku kunstiteose autonoomia-pretensiooni.

Kahe kanali video “Chillida (vormid ja tunded)” lähtub briti fotograaf David Finni 1990. aastate lõpul avaldatud albumist, mis oli pühendatud baski skulptori Eduardo Chillida töödele. Filmis näeme Falke Pisano raamatut lehitsemas, kirjeldamas oma tundeid ja otsimas selgitust ootamatule meeleliigutusele, mida Chillida terasobjektid talle avaldavad. Mõtisklus omaenese reaktsioonide üle hargneb mitmekihiliseks peegelduseks taju toimimisest, tunde ja sõna põimumisest esteetilisest tunnetuses, aja ja afekti rollist. Kunstnik jõuab järeldusele, et lõppkokkuvõttes sõltuvad kõik vormid, millega suhtestume, inimesest ja tema reaalsusest.

Falke Pisano on öelnud, et teda köidab abstraktse kunsti võime panna vaataja ümbitsevat uutmoodi tajuma, innustama teda mõtlema ja olemist mõtestama. Kuigi kunstniku tööd on täis vihjeid Bauhausi, de Stijli ja vene konstruktivismi sotsiaalsetele utoopiatele, on tema lähenemine palju ambivalentsem, kui seda oli ajaloolise avangardi taotlus kujundada esteetikast lähtuvalt ümber subjekti-objekti suhted.

Pidev n-ö destabiliseerimine, ümbermõtestamine ja ümbertegemine Pisano loomingus on seotud veendumusega, et objektid ei pea vaatajat endale allutama, vaid pigem kutsuma kaasa mõtlema. Seepärast meenutab tema kunst sageli harjutusi, mille eesmärk ei ole lõpliku vormi leidmine, vaid erinevate võimaluste läbi proovimine, objektide pidev re-konstrueerimine erinevatest vaatepunktidest lähtudes.

PUBLIKUPROGRAMM

Avatud vorm

Vanus 5–12

Fookus: abstraktse kunsti mängud, geomeetriline vorm
Mõisted: abstraktne, eksperiment, vorm, struktuur
Üldpädevused: tunnetus- ja õpioskused, mänguuskused; kultuuri- ja väärtuspädevus, suhtluspädevus

Miks pöörduvad kunstnikud ikka ja jälle tagasi lihtsate geomeetriliste kujundite – ringi, ruudu ja kolmnurga juurde? Milles peitub abstraktse kunsti võlu? Kuidas ja millega kunstnikud mängivad? Uudistame koos teoseid, mis kujutavad ruumi ja liidsete, abstraktsete kujundite suhet. Loo oma reeglid ja teeme mängulise kunstieksperimenti!

Vanus 13+

Fookus: eneseväljendus ja ümbritseva suhestumine, abstraktsed ja geomeetrilised vormid, publiku tajumine
Mõisted: eksperiment, vorm, abstraktsioon, geomeetria, kompositsioon, protsess
Üldpädevused: kultuuri- ja väärtuspädevus, suhtluspädevus

Näitusel esinevad kunstnikud kasutavad “avatud vormi” kontseptsiooni kui võimalust sekkuda ümbritsevasse ning mõtestada ümber indiviidi ja ümbritseva suhet. Samas ei ole see suhe poliitiline, vaid pigem aktiivne omamaailma loomine. Inspireerituna Sirje Runge ja Dóra Maureri töödest seikleme koos abstraktsiooni ja vormi vahealadel, kehtestame reegleid ja leiame samas vabaduse minna lihtsalt protsessiga kaasa. Ja kuigi enamasti ei tohi näitustel midagi puutuda, võtame seekord vastu Falke Pisano ettepaneku muuta näituseruumi.

Ringkäik

laupäeviti kell 14 (v.a 20.10) ja
kolmapäeviti kell 17:30

Eelregistreerimiseta, noortele ja täiskasvanutele

Giidiga ringkäigul avastame teoste tähenduskihtide rikkalikku maailma, osalejatel on soovi korral võimalik ka ise panustada tõlgenduste paljususse. Arutelu käigus loome mitmekesise tähendusvälja ja süveneme põhjalikumalt eri kunstnike autoripositsioonidesse. Võib-olla sünnib avatud protsessis ka mõni uus või kordub juba näitusel eksponeeritud happening ;)

Häppening ja ruum

Vanus: 14+ ja gümnaasium, kohandatav 10–13 vanusele
Fookus: häppening, inimese suhe enda, teiste ja ruumiga, koosloomine
Sõnavara: häppening, protsess, abstraktne kunst
Üldpädevused: kultuuri- ja väärtuspädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus

Gümnaasiumile mõeldud ja 10–13 vanusele kohandatavas programmis keskendume tegevuskunstile. Uurime, kuidas suhestuvad kunstnikud ruumi ja üksteisega ning võtame neist eeskujul. Näitusel eksponeeritud videos “Creativity” näeme Miklós Erdély ja Dóra Maureri erinevaid eksperimente oma õpilaste loovuse avamiseks 1970ndatel aastatel. Taastame kohapeal neist mõned ja avastame enda suhteid kaaslaste ja ruumiga. Tegevuskunstile keskenduva programmi võtab kokku kohapeal sündiv konkreetset gruppi iseloomustav happening.

Sally sabas

(20.10.2018)

Eelregistreerimiseta, 4–8-aastastele

Suur, karvane ja sõbralik Sally-koer võtab oma pika saba otsa näituse kõige väiksemad külastajad (ca 4–8-aastased), et teha koos üks mänguline ringkäik ning tutvustada koos lastega nende vanematele näitust. Programm nagu hea perefilm, mis pakub vaatamisrõõmu ja avastamist suurtele ja väikestele kunstisõpradele. Ja seekord saab Sally-sabas mängida rohkem kui tavaliselt!

#kh_raamat

Tallinna Kunstihoone publikuprogrammide
külasteraamat Instagrammis!

Pildista üles Sind kõnetavast vaatenurgast teos, mis pani Sind millegi üle mõtlema, tekitas küsimuse! Postita see Instagrammi ning algata aktiivne dialoog teose, teiste külastajate või lausa kunstniku endaga! Jaga pildi allkirjas oma mõtteid, küsi kunstnikult ja kuraatorilt küsimusi! Ära unusta oma postitusele lisamast teemaviidet #kh_raamat, et dialoog hoo sisse saaks!

Kõigi haridus – ja publikuprogrammide puhul tuleb tasuta vaid näitusepileti eest (6€/3€), ringkäik või galeriitund on tasuta! Eelkooliealised sisenevad ka näitusele tasuta.

Registreeri meie veebilehel www.kunstihoone.ee/haridus või saada e-kiri publik@kunstihoone.ee.

Galeriitunnid toimuvad K–R 12.00–19.00, osalejate miinimumarv on 4.

ABSTRAKTSIOON KUI AVATUD EKSPERIMENT. 15.09–04.11.2018. Kuraator: Mari Laanemets. Kunstnikud: Sirje Runge (EE), Zofia Kulik (PL), Dóra Maurer (HU), Falke Pisano (NL) koos Jüri Okase (EE), Benoît Maire'i (FR) ja Przemysław Kwiekiga (PL). Näituse toimkond: Tamara Luuk, Sirli Oot. Tekstid: Mari Laanemets. Tõlked: Priit Silm, Martin Rünk, Avatar OÜ, Refiner OÜ. Graafile disain: Indrek Sirkel & Ott Kagovere. Fotod: Paul Kuimet, Stanislav Stepaško, Tiit Veermäe, Miklós Sulyok. Publikuprogramm: Annely Köster, Minny Moyle, Gerttu Juhkam & Sally Studio; Darja Nikitina. Installatsioon: Valge Kuup OÜ. Tehniline abi: Henri Piiraja, Kirill Tulin. Näitust toetavad: Ungari Instituut, Mondriaan Fond. Täname: Eesti Kunstimuseum, Eesti Arhitektuurimuseum, Tartu Ülikooli Kunstimuseum, Hämeenlinna Kunstimuseum, Neues Museum Nürnberg, Galerie Thomas Bernard, Sveta Grigorjeva, Järsi OÜ ja erakogujad. Näituse aluseks olev uurimus on valminud IUT32-1 toetusel.

KULTUURIMINISTEERIUM

AkzoNobel

Balassi Instituut
Ungari Instituut
Tallinn

www.kunstihoone.ee